

Joan VENY i Teresa CABRÉ (cur.)

Antoni M. Badia i Margarit: rellevància acadèmica, inquietud científica i servei a la llengua

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2022, p. 49-81

DOI: 10.2436/15.2500.01.2

El llegat de Badia a la lingüística: morfologia¹

MARIA-ROSA LLORET

Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

A les biografies d'Antoni M. Badia i Margarit, se'l qualifica d'expert en fonètica i fonologia, gramàtica històrica, dialectologia, onomàstica i sociolingüística. La morfologia, des del punt de vista sincrònic (que és el que pertoca discutir en aquest treball), no és, en principi, un camp en què un esperi que el seu llegat hagi estat molt productiu. Comptem bàsicament amb la informació present a les gramàtiques de 1962 i 1994; tres articles sobre temes específics de morfologia (Badia i Margarit, 1952, 1988 i 1991), i tres més de fonologia en què tocà aspectes morfofonològics (Badia i Margarit, 1968, 1970 i 1973). Aquesta és la base emprica de l'obra de Badia que he utilitzat per a confegir el treball, amb dues limitacions importants: en primer lloc, a les gramàtiques de Badia l'organització de la matèria morfològica es basteix a partir de les classes de mots, per la qual cosa es presenten ensems els aspectes morfosintàctics (és a dir, la forma i la funció dels mots), però aquest treball tracta només de la forma dels mots (això és, d'aspectes de morfologia flexiva i lèxica), i, en segon lloc, la gramàtica de 1994 no té cap apartat dedicat a la formació de mots, a diferència de la de 1962, en què es dedica un centenar de pàgines a aquesta qüestió (concretament al volum II, p. 285-398).

Així les coses, l'estratègia que he seguit per a saber què podem considerar *llegat Badia* en l'àmbit de la morfologia ha estat la següent: he mirat, primer, quan i per què citen l'obra de Badia els estudiosos que han elaborat els capítols dedicats

1. Aquesta investigació forma part del projecte d'I+D+i PID2020-113971-GB-C21 (<http://www.ub.edu/GEVAD>), finançat per MCIN/AEI/10.13039/501100011033, i del grup de recerca consolidat 2017SGR942 de la Universitat de Barcelona (<http://www.ub.edu/GEV>), finançat per la Generalitat de Catalunya. Agraïixo a Jesús Jiménez les observacions que em va fer a la primera versió del treball, que sens dubte n'han millorat el resultat.

a la part de morfologia del primer volum de la *Gramàtica del català contemporani* (2002) (GCC d'ara endavant) i en alguns dels manuals clàssics de morfologia i lexicologia del català (Cabré i Rigau, 1985; Mascaró, 1986; Cabré, 1994, i Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera, 2004). El buidatge d'aquestes obres m'ha servit de guia per a confeccionar una llista inicial dels temes pels quals s'esmenta l'obra de Badia de manera singular. A partir d'aquí, aniré incorporant altres qüestions que, a parer meu, Badia ha tractat de forma peculiar.

2. BADIA A LA GCC I EN ALGUNS MANUALS DE MORFOLOGIA I LEXICOLOGIA

La GCC conté deu capítols dedicats a morfologia: «Morfologia. Aspectes generals» (M1), de Joan Mascaró; «Gènere i nombre en els noms i en els adjectius» (M2), d'Esteve Clua; «Paradigmes flectius de les altres classes nominals» (M3), de Jordi Colomina; «Flexió verbal regular», de Maria Pilar Perea (M4); «Flexió verbal irregular i verbs defectius» (M5), de Max Wheeler; «La derivació» (M6), de Teresa Cabré; «Formació de mots: composició» (M7), de Lluïsa Gràcia; «Altres elements lèxics» (M8), de Mercè Lorente; «Altres sistemes de formació de mots» (M9), de Teresa Cabré Monné, i «Cliticització» (M10), d'Eulàlia Bonet. La taula 1 resumeix les obres de Badia que s'hi citen:

TAULA 1
Referències a l'obra de Badia als capítols de morfologia de la GCC

	<i>Badia (1951)</i>	<i>Badia (1962)</i>	<i>Badia (1973)</i>	<i>Badia (1994)</i>
M1				
M2				√
M3	√			√
M4		√	√	√
M5				√
M6	√			
M7	√			
M8				√
M9			√	
M10	√			

FONT: Elaboració pròpia.

La taula 2 mostra les obres de Badia esmentades de manera explícita en els manuals clàssics de morfologia i lexicologia del català que he buidat.

TAULA 2
Referències a l'obra de Badia en manuals de morfologia i lexicologia

	<i>Badia (1962)</i>	<i>Badia (1994)</i>
Cabré i Rigau (1985)	√	
Mascaró (1986)	√	
Cabré (1994)	√	
Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera (2004)	√	√

FONT: Elaboració pròpia.

En les obres anteriors se cita Badia amb relació a aspectes generals que tenen a veure amb el concepte d'irregularitat verbal (M4); la frontera entre derivació i composició, i el lloc que hi ocupa la prefixació (M6, M7, Cabré i Rigau, 1985; Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera, 2004); l'habilitació, la infixació i la parasíntesi (M6, Cabré i Rigau, 1985; Mascaró, 1986); la composició pròpia enfront de la juxtaposició (M7); les locucions (M8), i l'adaptació de manlleus i cultismes (M9). També s'esmenta Badia amb relació a qüestions més específiques de la llengua catalana quan es parla dels adjectius invariables (M2); dels noms que poden ser usats com a masculins i com a femenins (M2); de la flexió dels determinants, quantitatius i pronoms personals forts i febles (M3); de les subclasses de la II conjugació verbal (M4); de la relació flexiva que s'estableix entre les persones verbals 3 i 6 (M4); de la llista de verbs de la III conjugació sense increment *eix* (M4); de la relació entre les formes d'infinitiu i de gerundi dels verbs de la II conjugació amb terminació tònica *-er* (M5); de la llista de sufixos (Mascaró, 1986), i de les combinacions de pronoms *n'ho*, **en en* i *li hi* (M10). Si del grup de temes específics de la llengua catalana desestimem aquells en què Badia és citat, no per a destacar la seva aportació, sinó com una referència general més, en línia amb el que ja s'havia dit abans en altres gramàtiques, només en queden dos de singulars: les subclasses de la II conjugació verbal i les combinacions de pronoms *n'ho*, **en en* i *li hi*.

En els apartats següents, presento el que es diu en les obres esmentades sobre els aspectes generals i els temes específics de gramàtica catalana seleccionats, i afegeixo altres qüestions que Badia ha tractat de manera particular; quan sigui pertinent, es compararà el tractament que n'ha fet Badia amb el que reben a la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016) de l'IEC (GIEC d'ara endavant), a la *Gramàtica normativa valenciana* (2006) de l'AVL (GNV d'ara endavant) i en altres treballs específics. Ho faré per ordre temàtic: parlaré primer de la flexió (§ 3 - § 5); després, de la cliticització pronominal (§ 6); a continuació, de la derivació i la composició (§ 7), i, finalment, de l'adaptació de manlleus i cultismes (§ 9).

3. LA FLEXIÓ DELS SUBSTANTIVS I DELS ADJECTIVS

A les obres esmentades, no se cita cap aportació singular de Badia amb relació a la flexió dels substantius i dels adjectius. Tanmateix, val la pena destacar dos casos interessants que Badia comenta. El primer té a veure amb la forma femenina dels adjectius, en principi invariables, que acaben en *-ant* i *-ent*, per als quals Badia proposa d'acceptar una forma de femení diferenciada almenys en el «nivell col·loquial» (N3 de Badia).² L'observació que fa a les gramàtiques de 1962 i 1994 ja apareix, de fet, a la gramàtica històrica (Badia, 1951, § 117.III), i ara també es recull a la GIEC; la GNV, per la seva banda, fins i tot accepta com a variables alguns d'aquests adjectius en els registres formals de l'àmbit valencià. Fabra (1956, p. 23), per contra, relegava aquestes formes a mers vulgarismes.

Badia (1994, p. 430): «Recordem que el mateix Maragall escrivia *mar escumejanta*. No sembla, doncs, que hàgim de proscriure, almenys en certs registres, femenins del tipus N3 *amarganta*, N3 *bullenta*, N3 *coenta*, N3 *lluenta*, N3 *picanta*».

GIEC (2016, p. 172): «tot i que no han assolit tanta expansió, no són estranys en els registres informals (*amarganta*, *bullenta*, *coenta*, *lluenta*), en atenció al fet que gaudeixen d'una certa tradició».

GNV (2006, p. 119): «OBSERVACIÓ: Encara que hi ha molts adjectius acabats en alguna de les terminacions indicades en la taula anterior que presenten variació de gènere: *comboiant*, *comboianta*; *gant*, *gantia*; *calent*, *calenta*; *valent*, *valenta*; *coent*, *coenta*; *lluent*, *lluenta*».

Podem concloure, per tant, que, respecte de les formes femenines dels adjectius en *-ant* i *-ent*, Badia és més tolerant que Fabra; l'IEC n'és més que Badia, i, referint-se a l'àmbit valencià, l'AVL n'és encara més que l'IEC.

El segon aspecte singular que comenta Badia té a veure amb els plurals en *-os*. Per als plurals en *-s* o *-os* de les formes en *-ig* (del tipus *passeig* o *mig*), Badia (1994) ens sorprèn amb el següent comentari sobre el caràcter fricatiu o africacat de la consonant palatal:

Badia (1994, p. 415): «Els ritmes no són els mateixos d'una paraula a l'altra i el mateix procés manca d'uniformitat: pel que fa a la consonant [...], la gent dubta entre [...] sorda i sonora i entre [...] africada i fricativa. I si ja no hi ha acord entre les solucions barcelonines, tan bon punt mirem al conjunt del do-

2. Com s'indica a Badia (1994, p. 43), «N1 vol dir 'nivell elevat'; N2, 'llenguatge corrent, llengua habitual', i N3, 'parlar col·loquial'; l'asterisc (*) davant les formes indica que són «agramaticals o incorrectes, que, per tant, cal rebutjar».

mini lingüístic, el mosaic es complica, i a tot arreu es troba de tot. Cal esperar. Mentrestant, i tot recomanant l'ús del plural *-s* a la llengua dels registres més elevats (N1), sóc del parer que s'ha d'admetre el so de transició *o* i restar a l'expectativa respecte a les peculiaritats de la consonant que l'introdueix».

De fet, Badia (1994, p. 415) considera *passetjos* i *ratjos* «formes del plural corrent» (N2 de Badia) enfront de les formes ensordides **passetxos*, **ratxos*, que rebutja completament. A la GIEC (2016, p. 179-180) i a la GNV (2006, p. 103 i 119), per la seva banda, es consideren generals els plurals en *-os*, però no són flexibles pel que fa a l'alternança africada-fricativa si no és per motius dialectals.

GIEC (2016, p. 179): «Les formes amb la vocal *o* són les més generals en l'actualitat, però les formes tradicionals sense aquesta vocal encara mantenen una certa vitalitat en parlars baleàrics i en menor mesura valencians, i són habituals en la llengua escrita més formal».

I encara un detall més que cal subratllar amb relació als plurals en *-os*: per a *baf*, Badia (1994, p. 410) accepta en «la llengua parlada» el plural *bafos*, que no es recull ni a la GIEC ni a la GNV, però que s'esmenta en altres treballs de morfologia com a forma més habitual (vegeu, per exemple, Viaplana, 1991).

En conjunt, doncs, pel que fa a les formes de plural en *-os*, trobem que Badia és més tolerant amb algunes formes que no pas l'IEC o l'AVL.

4. LA FLEXIÓ VERBAL

Un dels temes de flexió verbal pels quals s'esmenta Badia és amb relació al concepte d'irregularitat verbal. Com és sabut, tradicionalment es considera que hi ha dos tipus d'irregularitat verbal: la que afecta la terminació, segons si els verbs s'adiuen o no amb la conjugació dels verbs models, i la que afecta el radical, segons si s'hi presenten alternances que no siguin merament ortogràfiques o, en els estudis més actuals (incloent-hi la gramàtica de 1994 de Badia, la GIEC i la GNV), que no siguin les alternances morfofonològiques habituals. Badia també segueix aquest criteri; ara bé, insisteix en el caràcter relatiu i gradual de les irregularitats, com ja va apuntar Roca-Pons (1976), va desenvolupar més extensament Viaplana (1996) —per a qui la veritable irregularitat afecta només les terminacions— i recull ara la GIEC (2016, p. 251). Al capítol M4 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 590): «[...] cal introduir una certa relativització pel que fa a la frontera que s'estableix entre els verbs regulars i els verbs irregulars. Roca-Pons (1976, p. 241) declara que el concepte d'irregularitat és convencional i que la seva delimitació depèn de la perspectiva que s'adopti i de la seva utilitat

en l'estudi que es desenvolupa. A la mateixa conclusió arriba Badia (1994, p. 542 i 544), que addueix que la frontera que s'estableix entre aquestes dues nocions —regularitat i irregularitat— no pot ser tan estricta, en especial pel que fa als verbs de la classe II, a causa de la intervenció de motivacions històriques, etimològiques i ortogràfiques».

Podem concloure, doncs, que s'ha refermat en els estudis sobre el català la perspectiva gradual de la irregularitat verbal, tal com també ha esdevingut en els estudis actuals d'altres llengües romàniques.

En aquest punt, cal destacar un tret important de la gramàtica de 1994, que també presenten altres gramàtiques posteriors (com la GIEC) i abans tractats específics de morfologia (com Mascaró, 1986): a la gramàtica de 1994, Badia analitza les formes verbals segmentades per morfemes (*radical*, *vocal temàtica*, *mode-temps-aspecte* i *persona-nombre*), en comptes d'usar la divisió simple *radical* i *terminació* (com el mateix Badia havia fet a la gramàtica de 1962, seguint el model de gramàtiques tradicionals com les de Fabra i Marvà). I això ens duu a parlar de la relació flexiva que existeix entre les persones verbals 3 i 6. Al capítol M4 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 609): «Badia (1973) estableix un paral·lelisme entre les dues terceres persones —del singular i del plural— del present d'indicatiu». [entre: cant+a / cant+e+n *versus* perd / perd+e+n, tem / tem+e+n, dorm / dorm+e+n i sev+eix / serv+eix+e+n]

De fet, és a la gramàtica de 1994 on Badia fa notar aquesta relació formal (Badia, 1994, p. 550-551), que posteriorment recullen altres obres, com ara el manual de Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera (2004, p. 177-179) o la GIEC (2016, p. 232-233). En concret, Badia diu:

Badia (1994, p. 550): «Només podem presentar un morfema de nombre dins la conjugació catalana: la -n de la pers. 6 [...]. Si sembla que podríem aduir-ne d'altres, en realitat es tracta de morfemes de persona en la mesura que impliquen el pas del singular al plural. En canvi, per mitjà del morfema -n (que, com veurem, també ho és ensems de persona), la pers. 3 (singular) es converteix en la pers. 6 (plural). Ara bé, la incorporació del morfema de plural no sempre és tan fàcil com sembla donar-ho a entendre aquesta manera de presentar-la».

El que és remarcable d'aquesta observació és que s'estableix, per als verbs, una relació semblant a la que es dona entre el singular i el plural en els elements nominals: en els nominals, el plural és com el singular més *s* i, en els verbs, la persona 6 és com la 3 més *n*. En termes de morfologia natural, diríem ara que són casos

d'iconicitat construccional; és a dir, el terme marcat es construeix afegint una marca al no marcat.³

De fet, fou Ferrater (1970a) el primer autor a destacar la relació formal que s'estableix entre les persones verbals 3 i 6:

Ferrater (1970a, p. 38): «A tots els temps de tots els verbs, la tercera persona del plural és en principi igual a la del singular, amb l'afegit d'una *-n*. Però calen certs ajustaments. [...] quan el singular acaba en consonant, la introducció d'una vocal de suport (o “anaptíctica”), que pot ésser *e* (*parteix/parteixen*) o *i* (*portés/portessin*)».

Ara bé, mentre que per a Ferrater les vocals addicionals que apareixen abans de la marca *-n* en determinades formes són sempre vocals de suport (tant la *e* de *parteixen* com la *i* de *portessin*, per exemple), per a Badia, com explicarem a continuació, depèn de l'anàlisi morfològica de cada forma (per exemple, la considera de suport a *parteixen*, però morfema de temps a *portessin*).

En l'anàlisi per morfemes de les formes verbals, Badia (1994) utilitza la correlació entre les formes 3 i 6 per a justificar el valor morfemàtic o de suport de les vocals *a/e* que apareixen en les terminacions del present d'indicatiu: la presència d'aquestes vocals a les persones 3 i 6 de la I conjugació fa que s'interpretin com a morfema de temps (com en *canta* i *canten*); en canvi, l'absència d'aquesta vocal a la persona 3 de les conjugacions II i III en determina el caràcter epentètic a la persona 6 (com en *perd* i *perden* o *sent* i *senten*). Fixem-nos en el que diu Badia sobre aquestes vocals per a les conjugacions II i III:

Badia (1994, p. 551): «La pers. 3 manca de vocal desinencial al present d'indicatiu (conj. II: 3-*perd* i III: 3-*sent*); aleshores, davant la incapacitat de pronunciar **perd'n* o **sent'n*, apareix una articulació eufònica de transició (*e*) que fa possible d'aplicar la marca».

Com que aquest és encara avui un tema controvertit, a la taula 3 recullo la interpretació que s'ha proposat per a aquestes vocals en alguns treballs; hi he afegit la terminació *-o* de la persona 1, per a la qual també hi ha més d'una interpretació possible. Les caselles ombrejades mostren les discrepàncies respecte de la posició de Badia (1994); en algun cas, amb matisos: a la GIEC, per exemple, s'anàlitzen les *a/e* de la conjugació I com a vocals temàtiques tenint en compte criteris històrics, tot i reconèixer-ne el valor temporal sincrònic; la mateixa interpretació, però amb la preeminència dels valors invertits, es troba a Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera (2004); Roca-Pons (1970), per la seva banda, opta per

3. Dec aquest comentari sobre morfologia natural a Manuel Pérez Saldanya.

assignar el doble valor de vocal temàtica i temps a les vocals de les persones 2 i 3 de la conjugació I, però en canvi analitza igual les vocals de les persones 6 de les tres conjugacions, amb valor temporal; finalment, Viaplana (1984 i 1986) segueix la mateixa agrupació que Roca-Pons, però amb valor exclusivament temporal per a les persones 2 i 3 de la I conjugació i amb funció epentètica per a totes les persones 6. Mascaró (1986) i la GCC opten per atorgar valor temporal a totes aquestes vocals del present d'indicatiu, incloent-hi la -o de la persona 1, que la GIEC, Viaplana (1984 i 1986) i Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera (2004) tracten com a morfema de persona i Roca-Pons (1970) amb doble valor de temps i persona.

TAULA 3
Anàlisi de les -a/e i -o del present d'indicatiu

	<i>Badia (1994)</i>	<i>GCC (2002)</i>	<i>GIEC (2016)</i>	<i>Roca-Pons (1970)</i>	<i>Viaplana (1984 i 1986)</i>	<i>Mascaró (1986)</i>	<i>Pérez Saldanya, Sifre Gómez i Todolí Cervera (2004)</i>
I. cant + e + s, cant + a	temps	temps	VT (temps)	VT + temps	temps	temps	temps (VT)
I. cant + e + n	temps	temps	VT (temps)	temps	suport	temps	temps (VT)
II. tem + e + n, perd + e + n	suport	temps	suport	temps	suport	temps	suport
III. dorm + e + n, serv + eix + e + n	suport	temps	suport	temps	suport	temps	suport
I-III. cant + o...	temps	temps	persona	temps + persona	persona	temps	persona

FONT: Elaboració pròpia.

Un altre tema verbal pel qual s'esmenta l'obra de Badia a la GCC és amb relació a les subclasses en què es divideix la II conjugació. Al capítol M4 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 589): «Tradicionalment, aquesta conjugació (Badia, 1962, § 152) aplega verbs l'infinitiu dels quals termina en: a) -er (amb e tònica [...], i amb e àtona [...]); b) -re (amb e àtona [...]), i c) -r (en verbs com *dir* o *dur*)».

Badia (1994) ho expressa de la manera següent:

Badia (1994, p. 150): «Precisem les subclasses de la conjugació II:

IIa- Amb terminació àtona *-re* (model: *perdre*)

IIb- Amb terminació àtona *-er* (model: *témer*)

IIc- Amb terminació tònica *-er* (model: *poder*)

IId- Acabats en *-r* (*fer, dir, dur*)».

A la gramàtica de 1962, Badia ja advertí que hi havia autors que erròniament pensaven que *fer* era com *poder*, i no com *dir* o *dur*:

Badia (1962, I, p. 278, n. 7): «si a un profano le puede parecer que *fer* tiene una desinencia en *-er*, la historia de la palabra (*facere* > *fac're* > *faire* > *fer*) demuestra que la *e* no es desinencial, sino temática, como son la *i* de *dir* i la *u* de *dur*; por tanto, sólo por casualidad, al unirse la *e* temática y la *r* infinitiva, adquieren el aspecto de un infinitivo en *-er*».

La quàdrupla divisió que proposà Badia és la que se segueix a la GIEC (2016, p. 226) (i a la GNV, 2006, p. 246) quan es presenten com a exemples de la conjugació II els verbs *batre*, *témer* (*créixer* a la GNV), *voler* i *dir*. La GIEC i la GNV també inclouen *fer* en el grup de *dir* i *dur*, és a dir, en el grup dels verbs acabats en *-r*. Fabra, en canvi, no precisà tant en les seves gramàtiques: només feia esment de dos grups, els que tenen infinitius terminats en *-er* i els terminats en *-re*; també apunta que *dir*, *dur* i *fer* són de la conjugació II, però no n'especifica el model.

Fabra (1918, § 74): «Pertanyen també a la segona els tres verbs *dir*, *dur* i *fer*».

Fabra (1956, p. 41): «a la segona, els verbs que tenen l'infinitiu terminat en *er* o *re* (Ex.: *valer*, *témer*, *perdre*) [...]. Els verbs *dir* i *dur* s'inclouen en la segona».

Respecte dels verbs amb terminació tònica *-er*, al capítol M5 de la GCC es fa notar que l'observació de Fabra (1912, § 57) segons la qual els verbs amb infinitius amb *e* oberta fan també el gerundi amb [é] perviu erròniament en les gramàtiques del català fins a Badia (1994):

GCC (2002, p. 663): «En contrast amb aquesta observació mantinguda en la tradició gramatical fins a Badia (1994, p. 573-576), és interessant constatar que segons les dades d'Alcover i Moll (1929-1933) [...] la pronúncia amb [é] ([ǽ] en el balear) és pròpia i àmpliament atestada en el català oriental només en la forma *havent*».

Passem ara a la llista de verbs de la conjugació III sense *eix*. És un detall petit, però interessant. Al capítol M4 de la GCC, s'hi diu:

GCC (2002, p. 622): «Badia (1994) refà la llista anterior [la llista de vint verbs sense *eix* de Fabra 1956] i proposa una vintena de verbs que es conjuguen sense increment».

Quan s'examina la llista en detall, es veu, però, que la qüestió és una mica més complexa del que sembla a primer cop d'ull. De fet, hom pot arribar a pensar que els autors no s'acaben de posar d'acord en els verbs que formen aquest grup. Així, Fabra (1956, § 55) esmenta vint verbs, però hi inclou *tenir* i *venir*, que ara es consideren de conjugació mixta II i III, mentre que Badia (1994, p. 583) esmenta vint-i-un verbs, però no inclou *tenir* i *venir*. Per tant, deixant de banda *tenir* i *venir*, hi ha una discrepància inicial de tres verbs, que Badia recull a la conjugació sense *eix* i Fabra no. Si examinem de prop les llistes proposades per Fabra i Badia, així com la llista que Fabra presenta al punt § 61 (intitulat «Verbs que s'aparten dels models»), podem concloure el següent:

a) En relació amb la llista de Badia (1994), Fabra (1956, § 55) no inclou *cruixir*, *esmunyir*, *grunyir* i *pruir*; però afegeix *mentir*, i *tenir* i *venir*, absents a la llista de Badia.

b) Ara bé, a la llista que Fabra (1956) presenta al punt § 61, els verbs *cruixir*, *esmunyir* i *grunyir* es classifiquen com a conjugats sense *eix*, i per a *mentir* s'especifica que es conjuga sense *eix* però que també es pot conjugar amb *eix*. Per a *mentir*, Badia (1994) proposa la relació inversa: el classifica com a conjugat amb *eix* però esmenta que també es pot conjugar sense *eix*.

En resum, la diferència més important és que Fabra estableix la relació *ment-menteix*, mentre que Badia proposa la relació més propera a la llengua actual *menteix-ment*. La GIEC (2016, p. 368) dona preferència a l'ordre de Badia. Curiosament, però, essent com són tan pocs verbs els que es conjuguen sense *eix*, la GIEC no en proporciona una llista específica (ni tampoc la GNV), sinó que cal deduir-la de la llista de verbs general (vegeu GIEC, 2016, § 9.7.3).

Hi ha altres petites discrepàncies pel que fa a verbs que admeten doble conjugació. N'esmento dues: *a)* per a *lluir* en l'accepció de 'llum', a Badia (1994, p. 583) s'admet *lluu* i també *llueix*, mentre que a Fabra (1956, p. 56), a la GNV (2006, p. 278) i a la GIEC (2016, p. 303) només s'admet *lluu* (o *llu*) amb aquesta accepció; *b)* per a *oir*, a Badia (1994) només s'esmenten les formes amb *eix* (*oeixes*, *oeix*, *oeixen*), mentre que a Fabra (1956, p. 56-57), a la GNV (2006, p. 281) i a la GIEC (2016, p. 306) també s'esmenten les formes *ous*, *ou*, *ouen*.

Un altre aspecte rellevant és la terminologia que s'usa per a les subclasses de la conjugació III. A la gramàtica de 1994, Badia emprà la terminologia IIIa (per al

model sense *eix*) i *IIIb* (per al model amb *eix*). Fabra ja va fer servir les etiquetes *IIIA* i *IIIb* a les seves gramàtiques, però en l'ordre invers, atenent al fet que el model més general és el que pren *eix* (o sigui, la conjugació *IIIA* per a Fabra).

Badia (1994: 150-151): «La conjugació *III* es descompon en dues subclases.

a) La *IIIA*, que consta dels verbs que algú ha anomenat “purs”. [...] Model: *sentir* [...].

b) La *IIIb*, constituïda pels verbs que intercalen l'increment llatí *-sco-*, que en aquella llengua tenia valor incoatiu [...]. Avui aquest element morfològic manca de significat, però és part essencial de la subclasse [...]. En la llengua moderna l'increment de què parlem té les formes *-eix-* (Ca), *-esc-*, *-isc-* i *-ix-* (Va) i *-esc-* (Ba). Model: *patir* [...].».

Badia (1994) deixa de banda, doncs, la terminologia tradicional (que no fabrica) de *verbs purs* i *verbs incoatius*, que altres autors i el mateix Badia havien utilitzat a la gramàtica de 1962:

Badia (1962, I, p. 279): «[...] dividida en dos grandes grupos: la mayor parte de sus verbos toman el llamado sufijo incoativo *-eix-* en los presentes (verbos incoativos), frente a los demás verbos en *-ir*, que no lo toman (verbos puros)».

Tanmateix, a la gramàtica de 1994, a Badia encara se li escapa en algun punt la terminologia que proscriu, com quan diu: «Sobre aquest model [el de *pudir*] es conjuga *acudir*, quan és emprat com a verb pur» (Badia, 1994, p. 589).

En aquest aspecte, la GIEC i la GNV, tot i reconèixer la pèrdua del valor originalment incoatiu del segment *eix* (GIEC, 2016, p. 227; GNV, 2006, p. 247), continuen emprant els termes «conjugació pura», «conjugació incoativa» i «increment incoatiu»; això sí, a la GIEC s'utilitza la numeració de Badia (no la de Fabra) de *IIIA* per al model sense *eix* i *IIIb* per al model amb *eix* (vegeu, per exemple, GIEC, 2016, p. 226).

5. LA FLEXIÓ DELS ALTRES ELEMENTS NOMINALS

Pel que fa a la flexió dels altres elements nominals, als capítols de morfologia de la GCC només s'esmenta Badia com una referència més de les que s'han consultat, sense especificar-ne cap tret singular. La qüestió, però, és una mica més enrevessada si prenem en consideració la divisió en classes de mots (o categories) que s'utilitza en els diferents treballs, la qual serveix de base organitzativa del contingut de les gramàtiques tradicionals. En aquest sentit, com que els criteris

per a la divisió són alhora morfològics (forma) i sintàctics (funció), no sempre hi ha coincidència en el tractament que reben alguns elements. Per exemple, no tot-hom accepta la categoria *article*, i encara si s'accepta, hi ha autors que hi inclouen l'article definit i l'indefinit però d'altres només el definit. Una altra categoria discutida és la d'*adjectiu*, que s'usà tradicionalment amb el valor de qualificatiu i determinatiu però que ara només inclou els qualificatius, mentre que els anomenats *determinatius* han passat a formar una classe nova independent. De fet, Mascaró ja avisa que, des del punt de vista morfològicoflexiu, la divisió hauria de ser simplement: mots amb flexió i mots sense flexió (Mascaró, 1986, p. 18). Per l'objecte d'aquest treball, m'hauria de limitar a aquest criteri; però no puc passar per alt i comentar, encara que sigui breument, el tractament que fa Badia a la gramàtica de 1994 de l'article definit, en què el considera un morfema de flexió, a diferència de l'article indefinit, que inclou dins el grup dels determinatius indefinits.

Badia (1994, p. 441): «en rigor, l'article és un categoritzador del substantiu. [...] no es tracta sinó d'un morfema flexiu del substantiu, d'una categoria semblant a la dels morfemes indicadors de gènere i nombre».

El tractament de l'article definit com a morfema flexiu fou habitual en algunes gramàtiques antigues (com en les de l'espanyol, per exemple); però no ha transcendit a les gramàtiques actuals, en què es considera determinant. Per exemple, a la GCC l'article definit es classifica com a determinant (*versus un/a/s/es*, que es classifica com a quantificador indefinit). A la GIEC, per contra, s'adopta una posició més clàssica i es tracta l'article definit juntament amb l'indefinit com a determinants. La taula 4 mostra com en són, de complicats, la divisió i l'etiquetatge d'aquests elements; comparo només la gramàtica de 1994 de Badia amb la GCC i la GIEC.

Una qüestió específica del català que Badia comenta en detall és el valor neutre de l'article definit (**lo*). A la gramàtica de 1994, considera que en el nivell formal (N1) només s'ha d'admetre *el*, però que **lo* és habitual no només en el nivell col·loquial (N3) sinó també en el llenguatge corrent (N2) (a banda dels usos dialectals de *lo*). Fixem-nos com es resisteix a proscriure del tot l'ús modern de *lo* neutre:

Badia (1994, p. 453-454): «c) [...] Sovint el resultat [de substituir *lo* neutre per *el*] se sent forçat [...] davant d'aquesta manca de naturalitat, hom ha proposat diverses fórmules per a substituir el cast. **lo* [...]. Però no és rar que la nova solució encara se senti més forçada. Aquestes falses situacions demostren que, sense influències exteriors, la llengua hauria forjat altres girs per a expressar allò que ara sembla que no pugui dir sinó manllevant maneres no genuïnes.

TAULA 4
Agrupació de determinants, pronoms i quantificadors

Badia (1994), part de morfosintaxi		GCC (2002), vol. sintaxi		GIEC (2016), cap. sintaxi	
cicle nom.	article (morfema flexiu)	determinants	article definit	determinants	
				article definit	
cicle referencial	demonstratius (inclou això...) ∅			article indefinit (<i>un</i>)	
	possessius (àtons i tòpics) ∅		demonstratius *	demonstratius (inclou això...) *	
			possessius àtons	possessius àtons	
			possessius tòpics *	possessius tòpics *	
	pron. personals (inclou <i>ho/hi/en</i>)	pronoms	pron. personals (inclou <i>ho</i>) (vol. morfologia M10)	pron. personals i febles (inclou <i>ho/hi/en</i>) (vol. morfologia M10)	
			altres (<i>qui, què, on, hi, en, això...</i>)	pron. interrogatius i exclamatius (<i>qui, què, on...</i>)	
	interrogatius (inclou exclamatius) (<i>qui, què, on; quin...</i>) ∅		interrogatius i exclamatius (<i>qui, què, quin...</i>) *	interrogatius i exclamatius (<i>quin, quant...</i>) *	
cicle numeral	el nom dels nombres ∅	quantificació (quantificadors nominals)	numerals (<i>ambdós...</i>) *	numerals *	
	quantificadors ∅		quantitatius (<i>tot [+ SN]/...</i>) *	quantitatius *	
	indefinites (<i>un, ambdós, tot, tothom...</i>) ∅		indefinites (<i>un, tot, tothom...</i>) *	indefinites (pr. <i>un...</i>) *	
				quantificadors universals (<i>ambdós, tot, tothom...</i>)	
∅ determinatius adjunts (trad. adjectius) i determinatius independents (trad. pronoms)		* amb nucli el·líptic o sense		* amb nom explícit o sense	

FONT: Elaboració pròpia.

»d) Malgrat les consideracions precedents, s'ha de reconèixer que, en el llenguatge corrent (modalitat oral), la forma *lo* és pràcticament universal en l'ús espontani de la llengua: no estranya i ningú no s'hi sent estrany. Hi ha quatre arguments que abonen l'acceptació real [...] curt [...] distinció entre el masculí i el neutre [...] pertany a dues sèries [...] (*açò/això/allò*)... pressió social que la llengua castellana [...].

»e) Fidels al programa de depuració de la llengua, les regles gramaticals proscriuen l'ús de la forma **lo* de l'article neutre. I si acabo d'argumentar que *lo* és un element de la llengua que no es pot desconèixer examinant-la des del punt de vista de la descripció, tampoc no puc deixar de considerar-ne incorrectes els usos quan la tracto des del punt de vista normatiu. [...] Aquesta dualitat fa veure com és de difícil d'encasellar en els nivells habituals (N1, N2, N3) els exemples que seguiran (núm. 3). Els de la llengua parlada serien quasi tots de **lo*, els de la llengua escrita, la major part de *el*».

La GIEC i la GNV també recullen els usos de *lo* en registres informals, però condemnen especialment els que no corresponen al valor neutre perquè es consideren calcs sintàctics del castellà.

GIEC (2016, p. 588): «l'ús de *lo* individualitzador [ex.: *el que he de fer*] es tendeix a percebre com una influència forana i, per això, no s'accepta en els registres formals».

GIEC (2016, p. 594): «En els registres informals, trobem la forma *lo* per a l'article masculí amb valor ponderatiu [ex.: **lo que menges!*] per influència forana».

GNV (2006, p. 127): «L'article *lo* també s'usa amb una funció intensiva, precedint un adjectiu o un adverbi [ex.: **no està lo suficientment madur*]. Amb esta funció, la llengua general disposa d'altres construccions, sobretot amb quantificadors, que són les que cal usar en tots els registres.»

No podem passar per alt un treball addicional de Badia (1952) sobre la flexió dels demostratius, en què tracta de les formes de demostratiu *aquest/aqueix*. Badia assenyala que en la majoria de gramàtiques tradicionals es parla de la distinció ternària *aquest/aqueix/aquell* com si fos l'habitual en català (esmenta, per exemple, les gramàtiques de Fabra, 1918, § 59, i 1956, § 38), quan en català, a diferència del castellà, la divisió habitual és binària, no ternària, com passa a la majoria d'altres llengües romàniques.

Badia (1952, p. 11): «como en galorrománico, o, mejor dicho, como la mayoría de los romances. [...] en catalán todas se reducen siempre [...] a dos términos [...]. A pesar de todo, los tratadistas de filología y gramática catalana

moderna siguen estableciendo que en catalán existen tres términos de demostración. [...] aplicadas a la lengua moderna, un valor claramente ficticio».

Per l'ús generalitzat de la doble gradació, Badia (1952, p. 7) considera «poco viable el restablecimiento del segundo demostrativo que han intentado los gramáticos». Manté la mateixa observació a les gramàtiques de 1962 i 1994 (en la darrera usa, a més, el concepte actual de *dixi*), i ara també s'ha incorporat a la GIEC (el sistema ternari és òbviament viable en eivissenc i en els parlars occidentals que l'han mantingut de la llengua antiga; per al valencià, vegeu GNV, 2006, § 16).

Badia (1962, I, p. 216): «3) Usos habituales: a) a pesar de lo prescrito [...], en realidad el demostrativo *aquest* vale tanto 'este' como 'ese' [...] de modo que de hecho ha desaparecido el demostrativo *aqueix*; b) la gramática preceptiva no admite esa desaparición, especialmente en los casos en que del uso indistinto [...] puede originarse confusión de significado [...], por ejemplo, en el estilo epistolar y en las conversaciones telefónicas [...]; c) la gramática normativa, al preceptuar el mantenimiento del segundo término de la demostración, se decidió por una posición de éxito difícil, [...]».

Badia (1994, p. 500): «Cal reconèixer que, llevat del valencià, la distinció dels tres termes no solament no es fa en el N2 i N3, sinó que també manca habitualment en el N1. La mateixa llengua literària no fa diferència [...]. Només trobem l'ús discriminat [...] en epistolars o textos semblants, escrits per voluntat i no amb espontaneïtat. [...] avui constatem una certa tendència a distingir [...] en el llenguatge administratiu (tampoc no espontània, sinó dirigida)».

GIEC (2016, p. 601): «La llengua antiga, en canvi, disposava d'un sistema ternari, que s'ha mantingut en els parlars valencians, de la Franja i en eivissenc».

Passem ara a examinar les formes flectives que presenten alguns determinants diferents de les previstes per la normativa en els usos més formals i comparem la valoració que en fa Badia (1994) amb la de la GIEC. La taula 5 recull les observacions referides a la flexió d'alguns indefinits i quantificadors.

Podem constatar que, tot i que la GIEC ha incorporat alguns comentaris de Badia, les afirmacions de Badia són més restrictives que la GIEC en el cas de l'ús de les formes *dues* i *prouta/proutes*.

La taula 6 recull les observacions que es fan sobre l'ús d'alguns indefinits i quantificadors considerats més aviat arcaics.

Podem comprovar que, tot i que la GIEC ha incorporat algunes observacions de Badia, en el cas d'*ambdós* i *sengles* Badia limita més que la GIEC l'ús d'aquestes formes als nivells més formals; en canvi, pel que fa a *quelcom*, la GIEC en limita l'ús més que Badia.

TAULA 5
Flexió d'alguns indefinits i quantificadors

	<i>Badia (1994)</i>	<i>GIEC (2016)</i>
<i>bastant-bastanta</i>	«s'ha anat forjant en el llenguatge corrent (N2, N3) [...]. Per respecte al passat i a la normativa establerta, no deixaré de recomanar que en el N1 hom redueixi la seva flexió al nombre [...]. Al mateix temps, però, penso que no hem de reprovar-ne les formes femenines» (p. 521-522)	«El quantificador <i>bastant</i> era inicialment invariable en gènere [...], ús que modernament perviu en els registres formals al costat de l'ús variable [...]» (p. 639)
<i>dos-dues</i>	«limitat al N3» (p. 514)	«en els registres formals és preferible mantenir la variació de gènere.» (p. 627)
<i>forces, masses, prous</i>	«1) recomano l'ús invariable [...] al N1, per respecte a la tradició i a la normativa, i 2) i en considero acceptable la flexió de plural als altres nivells [...] (N2, N3)» (p. 523)	«Són formes que no transcendeixen als registres formals.» (p. 639)
<i>prouta/proutes</i>	«Amb això arribem al límit, de manera que la flexió de gènere de <i>prou</i> (* <i>prouta</i> , * <i>proutes</i>) ha d'ésser rebutjada sense concessions [...]» (p. 523)	«formes que no resulten adequades més enllà dels registres informals.» (p. 639)

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 6
Nivells d'ús d'alguns indefinits i quantificadors arcaics

	<i>Badia (1994)</i>	<i>GIEC (2016)</i>
<i>altri</i>	N1 també «quan és règim d'una preposició» (p. 537)	Fora de <i>d'altri</i> i <i>per a altri</i> , «en un registre molt formal és possible trobar-lo fent altres funcions» (p. 656)
<i>mant/manta/mants/mantes</i>	N1 (p. 530)	«arcaic» (p. 639)
<i>ambdós/ambdues</i>	N1; «N2, N3: <i>tots dos</i> , <i>totes dues</i> » (p. 530)	[No es diu res sobre els nivells]
<i>sengles</i>	N1 (p. 532)	[No es diu res sobre els nivells]
<i>quelcom</i>	N1, N2; (i N3 * <i>algo</i>)» (p. 531)	«pròpia de registres molt formals» (p. 649)

FONT: Elaboració pròpia.

6. LA CLITICITZACIÓ PRONOMINAL

El primer aspecte que cal destacar respecte dels pronoms febles és que Badia (1994) continua usant la terminologia tradicional, que també usà a la gramàtica de 1962: *formes plenes, reduïdes, reforçades i elidides* (vegeu, per exemple, Badia, 1994, p. 466); però esporàdicament usa els termes més recents de la lingüística *enclític/proclític*, com quan diu: «El recolzament pot fer-se seguint el verb ([...], diem que aquests són enclítics) o precedint-lo ([...], diem que aquells són proclítics)» (Badia, 1994, p. 479).

Al capítol M10 de la GCC sobre la cliticització, Badia (1962) apareix citat amb relació a temes específics del català que tenen a veure amb determinades combinacions de pronoms febles; en concret, respecte de les combinacions *n'ho*, **en en* i *li hi*. Sobre la combinació *n'ho*, al capítol M10 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 943): «Com constaten Badia (1962: § 118) i Mascaró (1986: 139), aquesta combinació [*n'ho*] només pot aparèixer quan el pronom feble *en* és inherent, com és el cas en el verb *endur-se'n* (o *dur-se'n*), que conté dos pronoms febles inherents [...]».

A la gramàtica de 1962 Badia esmenta aquest cas quan parla de combinacions de tres pronoms. També es menciona aquesta construcció a la GIEC (2016, p. 216). En canvi, a la gramàtica de 1994 Badia no hi alludeix.

Sobre la combinació agramatical **en en*, al capítol M10 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 947): «La combinació **en en* o **en n'* apareix comentada, entre altres, a Badia (1962: 111), Fabra (1912: 191; 1956: 73), Salvador (1951: 165) o Solà (1973: 55). [...] Badia (1962) i Solà (1973) esmenten solucions del tipus *En vaig treure dues* [de *Vaig treure dues fotografies del calaix*], en què hi ha un sol pronom feble *en*».

A Badia (1994, p. 476) simplement s'esmenta que la llengua no fa certes combinacions (**en en* «seria tingut per cacofònic»), i es diu explícitament que no es poden fer les dues substitucions alhora, com en la frase: *n'extreurem dues [conclusions] [de l'argument]*. Tampoc la GIEC no esmenta aquest cas com un possible context en què un pronom pot assumir dues funcions, com sí que fa, en canvi, per a altres pronoms, com per exemple amb relació als dos pronoms *hi* quan un és lexicalitzat i l'altre adverbial («un únic *hi* assumeix les dues funcions» [*Hi havia molta gent (a la manifestació)*], GIEC, 2016, p. 202).⁴

4. A la GNV (2006, p. 182) s'esmenta aquesta curiosa pronominalització: «*Tots volien traure aigua del pou, però la n'ha tret Anna*. (*n'* = del pou)», en què per a evitar **en en* se substitueix el complement directe sense determinant (*aigua*) pel pronom definit de tercera persona (*la*). Per a construc-

Respecte de la combinació *li hi*, al capítol M10 de la GCC es diu:

GCC (2002, p. 949): «En la llengua escrita aquesta combinació [*li hi*] es realitza amb els dos pronoms febles: *posa-li-hi cent pessetes* [de *Posa-li cent pessetes a la guardiola*] (vg., p. ex., Badia 1962: 144, Marvà 1932: 200-201, Ruix 1985: 83). Segons Fabra (1913-1914: I, 14) aquesta combinació de pronoms admet les pronúncies [lij] i [li]. Segons Solà (1973: 49) aquesta combinació es pronuncia normalment [li]».

Badia no diu res sobre la pronúncia [li] a cap de les dues gramàtiques; la GIEC (2016, p. 212), en canvi, apunta que «oralment es resol simplement en [li]».

Per tenir una visió més completa de les observacions que fa Badia respecte de l'ús de determinades formes i combinacions de pronoms febles que es desvien de les proposades com a formals en l'estàndard, vegeu primer la taula 7, relativa a construccions amb un sol pronom, en què es comparen les observacions de Badia (1994) amb el que es diu a la GIEC. Com podem constatar, l'únic cas de patent discrepància afecta la forma *ho* amb vocal al davant (del tipus *hew saps*), per a la qual la GIEC (2016, p. 199) es mostra més tolerant; la GNV (2006, p. 24 i 171) també recull la pronúncia *hew* davant de verb començat per consonant per al valencià.

La taula 8 resumeix les observacions singulars relatives a la combinació de clítics. Com podem constatar, les discrepàncies patents afecten dues combinacions: a) *l'hi* per *li ho*, que Badia (1994, p. 484) no considera tolerable però que la GIEC accepta, encara que recomana l'ús de *li* en registres formals, i b) *n'hi* per *li'n*, que Badia (1994, p. 492) limita al nivell col·loquial (N3) i que la GIEC torna a acceptar, encara que recomana l'ús de *li* en registres formals.

En resum, la GIEC i Badia (1994) són, en general, tolerants amb determinades formes orals de registres informals (com ara *els hi* per *els el/la/els/les*); però no amb d'altres (com *els hi* per *els* (dat.)). Amb tot, la GIEC es mostra encara més laxa que Badia amb determinades construccions: *hew* per *ho*, *l'hi* per *li ho* i *n'hi* per *li'n*.

cions similars, la GIEC (2016, p. 202) només contempla la pronominalització d'un dels dos complements: «En *El mag treia coloms del barret* no és possible pronominalitzar alhora el complement directe partitiu per *en* i el locatiu d'origen també per *en*: a partir d'aquesta oració podem tenir *El mag en treia del barret* (*en* = 'coloms') i *El mag en treia coloms* (*en* = 'del barret'), però no podem tenir dues ocurrències del pronom *en* i, per això, no és gramatical una oració com *El mag ne'n treia*». A la llengua oral de certs parlars valencians se senten formes com *Trau-ne'n (aigua del pou)*, tot i que un dels pronoms és inherent (dec aquest exemple a Jesús Jiménez).

TAULA 7
Un sol pronom feble

GIEC (2016)	Formes simples	Exemples	Badia (1994)
«Cap d'aquestes formes no transcendeix més enllà dels registres informals» (p. 211)	enclisi: <i>ze</i> per <i>nos/vos</i> amb imp.	<i>trobem-ze, trobeu-ze</i>	«per desgast fonètic» (p. 469)
	enclisi: <i>ze</i> en altres contextos: — inf. tònic (-r) # <i>lze</i> — inf. tònic (-r) # <i>nze</i> — inf. tònic (-r) # <i>wze</i>	<i>fe'lze</i> <i>fe'nze</i> <i>fe'wze</i>	[ze] «es propaga sovint a d'altres pronoms o els deforma per analogia» Ex. <i>fe'lze</i> (per analogia de <i>fe'ls</i> , dial.) (p. 469)
«en alguns parlars <i>ho</i> es pronuncia amb una <i>e</i> » (p. 199)	<i>ho</i> amb vocal al davant	<i>hew saps</i>	«llenguatge vulgar de per tot arreu, sense excloure'n el mateix barceloní (N3)» (p. 469)
	<i>hi</i> amb vocal al davant	<i>hej ha</i>	
«Aquesta forma de datiu plural no s'emptra en els registres formals» (p. 194)	<i>elzi</i> per <i>els</i> (dat.)	<i>elzi compra roba</i>	«ser-hi condescendents» (N2, N3) (p. 471)
«per les solucions formals respectives» (p. 217)	enclisi amb inf. àtons	<i>coneixe'm</i>	
«per les solucions respectives més formals» (p. 217)	enclisi amb imp. velaritzats i -s	<i>digue'm</i>	
«per les solucions més generals en registres formals» (p. 218)	enclisi amb imp. amb vocal final	<i>ajupe't</i>	

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 8
Combinacions de pronoms febles

GIEC (2016)	Combinacions	Exemples	Badia (1994)
«combinació poc usual [...] no [presenta] la variant <i>lo'n</i> darrere el verb» (p. 215)	enclisi <i>lo'n</i> per <i>l'en</i>	<i>treu-lo'n</i>	el grup <i>lo'n</i> (paral·lel a <i>la'n</i>), que havia estat prou emprat, avui és inusitat» (p. 484)
	proclisi <i>vos el/l'</i> per <i>us el/l'</i>	<i>vos el portaré</i>	«admissible <i>vos</i> al costat de <i>us</i> » (p. 484)
«en els registres formals és preferible mantenir la vocal» (p. 204)	<i>l'hi</i> per <i>la hi</i>	<i>l'hi duc</i> (<i>la carta al pare</i>)	«és preferible la forma plena a l'elidida» (p. 484)
«oralment es resol simplement en [li]» (p. 212)	<i>l'hi</i> per <i>li hi</i>	<i>l'hi duc el paquet</i> (<i>al pare al despatx</i>)	
«les dues combinacions són acceptables, però en els registres formals és més habitual l'ús de les combinacions amb <i>li</i> .» Però a lletra petita ref. a <i>li'n/n'hi</i> : «en la resta de casos [<i>li'n</i> no lexicalitzats] totes dues possibilitats es poden usar indistintament» (p. 212)	<i>l'hi</i> per <i>li ho</i>	<i>l'hi duc</i> (<i>això al pare</i>)	«no és tolerable» (p. 484)
	<i>n'hi</i> per <i>li'n</i>	<i>n'hi demanaré</i> (<i>llicències al conductor</i>)	«sembla que haurien de quedar reduïdes al N3» (p. 492)
«no són adequades en els registres formals» (p. 213)	<i>els hi</i> per <i>els el/la/els/les/ho</i>	<i>els hi duc</i>	* <i>elzi</i> «pràctica gairebé universal en el llenguatge oral dels N2 i N3» (p. 489)
Només <i>els n'hi</i> : «no són adequades en els registres formals» (p. 213)	<i>els hi / els (e)n'hi</i> per <i>els en</i>	<i>els hi / els (e)n'hi duc</i> (<i>paquets als pares</i>)	<i>els hi</i> i <i>els en hi</i> («més freqüent», p. 490): «llenguatge oral de N2 i N3» (p. 489-491)

TAULA 8 (Continuació)
Combinacions de pronoms febles

GIEC (2016)	Combinacions	Exemples	Badia (1994)
«Cap d'aquestes formes no transcendeix més enllà dels registres informals» (p. 211)	enclisi ze per imp. # <i>nos/vos</i> + Cl	<i>anem's-en, aneu's-en llegim's-el, mireu's-el poseu's-ho</i>	Només <i>nos/vos en</i> : «tolerable [...] N3» (p. 484)
«no transcendeixen a l'escriptura i s'eviten en els registres formals» (p. 205)	proclisi Cl e Cl	<i>ens e la fet estimar</i>	«Aquesta intercalació de la vocal de transició és ben acceptable als N2 i N3» (p. 493)

FONT: Elaboració pròpia.

7. LA DERIVACIÓ I LA COMPOSICIÓ

Pel que fa a la formació de mots, la cita més recurrent a Badia és la discussió relativa al lloc que ocupa la prefixació entre la derivació i la composició present a la gramàtica de 1962 (vegeu, per exemple, els capítols M6 i M7 de la GCC, i Cabré i Rigau, 1985, p. 113, Mascaró, 1986, p. 42-43, i Pérez Salanya, Sifre Gómez i Toldó Cervera, 2004, p. 215). Badia defensa la inclusió de la prefixació dins la derivació, a diferència de Fabra (i Marvà), que la inclou, amb matisos, en l'apartat de la composició. Ferrater (1970b, p. 55), en un article sobre «La composició nominal», destaca com un encert la decisió de Badia de tractar els prefixats com a derivats. Al capítol M6 de la GCC, per exemple, es diu:

GCC (2002, p. 734): «Una de les fronteres borroses de delimitació és la que separa els processos de derivació i els de composició. Com diu Badia (1962: § 350), “[...] la composición de palabras, por la cual, de dos o más palabras que ya poseen un sentido propio por sí mismas, formamos una palabra nueva. La diferencia entre la composición y el uso de sufijos e infijos es clara porque ni los sufijos ni los infijos poseen significación independiente [...]. Más discutible es la diferencia entre la composición y el uso de prefijos [...] y, de hecho, son muchos los tratadistas de gramática que consideran la prefijación ya como perteneciente a la composición. Pero nosotros no lo hemos hecho así, tanto porque los prefijos, en su calidad de tales, no siempre coinciden con las preposiciones o adverbios, como por el evidente paralelismo que ofrecen, así, prefijos y sufijos”».

També se cita Badia (1962) amb relació al procés d'habilitació (ara també anomenat *derivació zero* o *conversió*). Com s'indica al capítol M6 de la GCC, Ba-

dia parla d'habilitació especialment en relació amb el canvi semàntic i gramatical sense canvi de forma (com en *blau* (adj.) > *blau* (nom)), i fins i tot hi inclou els noms postverbals com a derivació impròpia (com en *bullir* > *bull*):

GCC (2012, p. 765): «Per a Badia (1962: § 309), la derivació zero, que anomena habilitació, consisteix en un procés semàntic, i no morfològic, que consisteix en el fet que un mot que té un significat i pertany a una categoria gramatical passa a posseir un altre significat canviant de categoria, i això sense cap canvi de forma. Dins d'aquest procés Badia inclou les lexicalitzacions de formes gramaticals d'un lexema (*berenar*, *sopar*, *bullit*, *brodat*, usats com a noms), usos sintàctics (ús d'un adjectiu com un adverb: *parlar fort*), i fins i tot els anomenats mots postverbals (*ajudar* - *ajut*, *dubtar* - *dubte*)».

A Marvà (1932) es parla de derivació impròpia en tots els casos: no s'usa el concepte d'habilitació. Fabra no usà cap d'aquests dos termes; a la gramàtica de 1912 diu, per exemple, sobre els postverbals: «El catalán posee un gran número de substantivos derivados de verbos sin la adición de sufijo alguno» (Fabra, 1912, § 178).

Sorprèn, en canvi, que Badia (1962, II, p. 347-351) tracti el procés invers, la formació de verbs a partir de noms, com un procés de derivació, amb l'addició del sufix *-ar* (i *-ejar*, *-egar*, *-itzar*, *-ificar*, *-itar*) o *-ir* (ex.: *fix* > *fix-ar*, *feina* > *fein-ejar*, *estret* > *estret-ir*), com també es fa a Marvà (1932) però no a les gramàtiques de Fabra. Per aquest motiu, els casos de parasíntesi (amb prefixació i sufixació) de Badia (i Marvà) inclouen formes que ara s'analitzen com a casos de prefixos que comporten un canvi de categoria gramatical o derivació zero (ex.: *for*n > *en-for*n-*ar*).

Cabré i Rigau (1985, p. 133, n. 78): «Badia (1962) i Marvà (1937) tracten com a parasintètics verbs com *agenollar* o *embrutar*, tot considerant la terminació flexiva com a sufix. [...]; “Los sufijos con que termina el verbo nuevo son *-ar* e *-ir*, y también, aunque éste sea sólo aplicable a un número muy limitado de verbos, *egar*” (Badia, § 361)».

Mascaró (1986, p. 31): «Tots els casos de parasíntesi fan referència a elements verbals (els exemples nominals de Badia (1962, 395-398) són tots deverbals), i la gran majoria consten de prefix, arrel i vocal temàtica. Són doncs casos de derivació zero».

Ferrater (1970b, p. 55-56), en el mateix article que abans lloava Badia per tractar els prefixats com a derivats, li retreu que agrupi els mots parasintètics amb els compostos: «el professor Badia, però, cau en la curiosa inconseqüència d'ajuntar els compostos amb els “parasintètics”».

TAULA 9
Organització dels capítols sobre la formació de mots

Badia (1962)			Fabra (1956)	GCC (2002)	GIEC (2016)
Habilitació	(canvi semàntic i gramatical, sense canvi de forma)	§ 310 <i>blau</i> (n); <i>menjar, fet, el jo</i> (n); <i>estret</i> (adj); <i>clar</i> (adv); <i>silenci!</i> (interj)	§ 142 <i>blau</i> (n) § 145 <i>menjar</i> (n) § 149 <i>estret</i> (adj)	§ 6.4 Usos sintàctics: <i>clar</i> (adv)	§ 10.4 Conversió: <i>blau</i> (n), <i>clar</i> (adv)
				§ 6.4 Lexicalització: <i>blau, menjar, fet, estret</i>	§ 10.4 Lexicalització: <i>menjar, fet, estret</i>
				§ 31.3.2 Gramaticalització: <i>silenci!</i>	§ 34.7 Gramaticalització: <i>silenci!</i>
Derivació impròpia, però a cap. habilitació	Noms postverbals (< arrel verbal)	§§ 309, 311 <i>bullir</i> > <i>bull</i> ; <i>minvar</i> > <i>minva</i>	§ 145 noms postverbals	§ 6.4 Derivació zero	§ 10.4 Conversió
Derivació	Sufixos	...	...	...	...
		§ 337 <i>fix</i> > <i>fix-ar</i> (sufix <i>-ar</i>)	§ 150 verbs derivats de n i adj (no sufix <i>-ar</i>)	§ 6.4 Derivació zero	§ 10.4 Conversió
		§ 338 <i>feina</i> > <i>fein-ejar</i> (sufix <i>-ejar</i>)	§ 150 <i>feina</i> > <i>fein-ejar</i> (amb el. formatiu intercalat)	§ 6.2 <i>fein-ej(ar)</i> (sufix <i>-ej</i>)	§ 10.2.3.1 <i>fein-ej(ar)</i> (sufix <i>-ej</i>)
	Prefixos (prep/adv independ. <i>extra</i> ; altres prep <i>in</i> ; cultes <i>inter</i>)	<i>extraordinari</i> (§ 344 «citaremos preposiciones no mencionadas antes»)	§§ 153-156 Prefixos (àtons; tòncics; manllevats del llatí/grec)	§ 6.3 Prefixos àtons	§ 11 Prefixació
	Infixos	§§ 342-343 <i>ferr-et-er, hort-ol-à, plor-iqu-ejar</i>	§ 132 <i>ferr-et-er, hort-ol-à, plor-iqu-ejar</i>		
Composició	...	...	...	...	...
				§ 7.2 Prefixos tòncics	
Parasíntesi		<i>en-forn-ar</i>			

FONT: Elaboració pròpia.

Per tal d'apreciar les discrepàncies en l'organització de la matèria sobre la formació de mots a diferents gramàtiques, a la taula 9 comparo com s'organitza aquest contingut a Badia (1962), Fabra (1956), la GCC i la GIEC. Els colors dels ombrejats de les caselles identifiquen les diferències respecte del procés morfològic en què és inclòs un procés a partir de l'agrupació que es fa a Badia (1962): en verd, l'habilitació; en groc, la derivació; en rosa, la composició; i en blau, la parasíntesi. L'ombreat taronja identifica processos no esmentats a Badia (1962); l'ombreat gris a les caselles d'infixos i parasíntesi indica que no són conceptes usats en aquelles obres, i el morat de la casella de prefixació de la GIEC assenyala que, en aquesta obra, després de comentar els problemes d'incloure la prefixació en la derivació o en la composició (GIEC, 2016, § 6.5.1.1, § 6.5.2), s'hi dedica un capítol independent (§ 11).

A la taula 9, apareix la infixació, de la qual no hem parlat encara. Els anomenats *infixos* són segments intermedis en la formació de la sufixació com *et a ferr-et-er*, *ol a hort-ol-à* o *ic a plor-iqu-ejar* (per a una llista d'infixos, vegeu Fabra, 1956, § 132.II o Badia, 1962, II, p. 359-363). El concepte d'infix és present a Badia (1962), Marvà (1932) i Fabra (1956), per exemple. Destaquem el fet que Badia esmenta també entre els infixos l'increment *eix* dels verbs de la conjugació III: «no se olvide que es un infijo el incremento *-eix-* que caracteriza gran número de los verbos de la 3.ª conjugación catalana» (Badia, 1962, II, p. 363). En l'actualitat, però, el concepte d'infix ha caigut en desús: ara es tracten com a morfoms buits, sense contingut semàntic (per exemple, al capítol M6 de la GCC), o s'apleguen en casos d'allo-morfia sufixal o radical (per exemple, a Mascaró, 1986). Tanmateix, destaquem la següent referència a la gramàtica de 1962 de Badia en el capítol M6 de la GCC:

GCC (2002, p. 739): «Sobre els infixos, Badia (1962, § 342) afirma: "A pesar de que lo más corriente, para la formación de derivados, sea la simple adición del sufijo al tema de la palabra primitiva, hay varios casos que entre el primitivo y el sufijo aparece un grupo de dos o más sonidos, que parece facilitar la transición entre ambos elementos gramaticales [...]. No obstante, no es raro que la lengua se haya aprovechado de la existencia de los infijos para canalizar significaciones específicas a los derivados que contienen infijos, de modo que en unos casos concretos las palabras infijadas se han convertido en diferenciales." Així, per exemple, els mots *polseguera*, *esmicolar*, *ferreter*, *enfeinassat*, *endormiscat*, *serien*, per a Badia, mots infixats. L'infix en uns casos seria un simple segment de transició fonètica entre l'arrel i un sufix (*polseguera*, *esmicolar*), però en d'altres actuaria de diferenciador semàntic (*ferrer* - *ferreter*, *carner* - *carnisser*) o de matisador del significat del mot (*enfeinat* - *enfeinassat*, *adormir-se* - *adormissar-se*)».

No podem tancar la derivació sense esmentar dues aportacions més rellevants que feu Badia: la primera en un article de 1988 i la segona en un article de 1991. Badia (1988) tracta dels sufixos verbalitzadors *-itzar* i *-itar*, que trien un o altre radical de manera idiosincràtica, tal com demostra el fet que dels adjectius *mòbil* i *dèbil* deriven els substantius *mobil-itat* i *debil-itat* (amb el sufix *-itat*), però els verbs *mobil-itzar* i *debil-itar* (amb els sufixos *-itzar* i *-itar* respectivament), sense cap raó que n'expliqui la selecció. Aplicat a l'arrel *àgil*, Badia constata que els diccionaris tradicionals només recollien la forma *agilitar* (com el DGLC de Fabra, el DLC o el DCC; en aquest darrer, per al terme castellà *agilizar* es remet a les formes catalanes: 1) *agilitar* i 2) *accelerar*, *alleugerir* [referit als tràmits]). Però Badia adverteix que *agilitzar* és el terme més corrent avui dia (en els dos sentits) i proposa el següent:

Badia (1988, p. 84): «S'imposa, doncs, que el diccionari normatiu incorpori *agilitzar*, per elemental realisme. I això, encara que així es violenti la norma que els verbs derivats d'un adjectiu siguin formats alternativament damunt *-itzar* o *-itar*. *Agilitzar* i *agilitar* palesaran així que la norma d'alternança exclusiva pot coexistir amb la norma d'alternança conjunta».

Rull (2004, p. 98) recalca que Badia era partidari d'admetre *agilitzar* (i *profunditzar*); però aquest autor és del parer, com altres estudiosos (per exemple, Riera, 1998, p. 56), que és innecessari acceptar aquest tipus de dobles perquè considera que s'han implantat per influència del castellà. El DIEC, per la seva banda, ha incorporat *agilitzar*, que remet a *agilitar* (i *profunditzar*, que remet a *aprofundir*). A l'entrada d'*agilitar*, hi diu: «v. tr. Fer àgil. *Exercicis per a agilitar els dits. Agilitar un tràmit*». S'han incorporat, per tant, les dues formes com a sinònimes i ambdues amb les dues accepcions notades per Badia. Com a derivats, apareix només el substantiu *agilitació*. Al DDLC, en canvi, l'entrada *agilitar* remet a *agilitzar*; per a *agilitzar* s'especifiquen les dues accepcions esmentades ('fer esdevenir fluid' i 'fer esdevenir àgil'), i s'hi presenten com a derivats el substantiu *agilització* i l'adjectiu *agilitzador*, que no apareixen al DIEC. *Agilitació*, en canvi, no consta encara com a entrada redactada al DDLC.

En el segon article abans esmentat (Badia, 1991), Badia defensa que la formació de substantius postverbals d'acció és un procediment genuí del català. Són casos com, per exemple, el substantiu *rentat* (com en *rentat de cotxes*) derivat del participi del verb *rentar* per habilitació, en termes de Badia. Sobre aquesta qüestió, i en relació amb unes sessions de la Secció Filològica de l'any 1974 dedicades a debatre si els substantius d'acció derivats de participis eren una formació genuïna del català o no, Badia relata el següent:

Badia (1991, p. 24): «En el decurs de les sessions que hi dedicàrem, havent-me ofert a estudiar aquesta llei d'habilitacions, vaig examinar-ne prou mostres dins el *DGLC* per a poder concloure'n quina actitud tenia Pompeu Fabra en aquest respecte. [...] Modesta contribució, doncs, però tan tranquil·litzadora com modesta: no cal témer els assalts del castellanisme per aquest costat, car l'habilitació de participis és un procediment propi i característic de la llengua catalana per a crear noms postverbals d'acció».

Badia (1991) estudia els dos grans grups existents: *a)* els participis masculins, en *-at* de la conjugació I (*rentat*) i en altres terminacions els de les conjugacions II i III (*fet*, *tenyit*); i *b)* els participis femenins, en *-ada* de la conjugació I (*baixada*) i en altres terminacions els de les conjugacions II i III (*vinguda*, *sortida*). Discuteix també mots afins que no són definits al *DGLC* com a noms d'acció però que per a Badia són realment 'resultats de l'acció' (acció i efecte, doncs), com per exemple *acabat* en el sentit de 'última mà donada a l'obra'. Acaba afirmant el següent:

Badia (1991, p. 35): «l'actitud de resistència no sembla la més adequada, sobretot si tenim en compte que, pel que fa a la normativa, ben poques coses hem modificat de 1936 ençà (malgrat les considerables ampliacions de vocabulari que pertot han entranyat els grans canvis operats en la societat dels nostres dies)».

Tanca l'article suggerint d'incorporar una cinquantena de noms d'acció, que no eren presents al *DGLC*. D'aquests, només una desena han estat incorporats al *DIEC*, almenys per a designar acció o operació: *afaitat*, *argentat*, *farcit*, *llegida*, *pintada*, *subratllat*, *tancada*, *tornejat*, *trenat* i *trobada*. Com podem observar en la llista següent, la majoria de mots no incorporats com a noms d'acció tenen formes alternatives amb altres sufixos:

1. *Adobat* [Al *DIEC*, *adobatge*, que remet a *adobament*]
2. *Arquejat* [Al *DIEC*, *arqueig*]
3. *Asfaltat* [Al *DIEC*, *asfaltatge*]
4. *Bullit* [Al *DIEC*, *bullit* 1. 'Carn bullida amb altres ingredients' / 2. 'Conjunt de coses o accions confuses i males de resoldre'; *bullida*, que remet a *bull* 'agitació d'un líquid que bull o fermenta', i també *fer la bullida* 'fer el seu efecte']
5. *Calibrat* [Al *DIEC*, *calibratge*]
6. *Cisellat* [Al *DIEC*, *cisellada*]
7. *Connectat* [Al *DIEC*, *connexió*]
8. *Copiada*
9. *Decorat* [Al *DIEC*, 'conjunt d'elements pictòrics...']
10. *Depilat* [Al *DIEC*, *depilació*]

11. *Desinflat* [Al DIEC, *desinflament*]
12. *Dragat* [Al DIEC, *dragatge*]
13. *Embalsamat* [Al DIEC, *embalsamament*]
14. *Embragat* [Al DIEC, *embragament*]
15. *Empastat* [Al DIEC, *empastament*]
16. *Encolat* [Al DIEC, *encolat* ‘paper endurit amb cola’; *encolatge*, que remet a *encolada*]
17. *Enllustrat*
18. *Esmaltat*
19. *Estorat* [Al DIEC, *estorada*]
20. *Filat* [Al DIEC, *filada*]
21. *Filtrat* [Al DIEC, ‘resultat d’una filtració...’; *filtratge* remet a *filtració* ‘acció de filtrar o de filtrar-se’]
22. *Forjat* [Al DIEC, *forjat* només com a adj.; *forja*]
23. *Fregit* [Al DIEC, *menjar fregit*; *fregida*]
24. *Frenat* [Al DIEC, *frenada*]
25. *Gratinat*
26. *Inflat* [Al DIEC, *inflació* i *inflament*]
27. *Modelat* [Al DIEC, *modelat* ‘conjunt de formes d’un terreny que caracteritzen un sistema d’erosió’; *modelatge*]
28. *Picat* [Al DIEC, *picat* ‘efecte de picar’; *picada*]
29. *Precintat* [Al DIEC, *precintament*]
30. *Recitat* [Al DIEC, ‘fragment d’una composició ...’; *recitació*]
31. *Redactat*
32. *Refinat* [Al DIEC, *refinatge*, que remet a *refinació*]
33. *Retallat* [Al DIEC, *retallament*, que remet a *retallada*]
34. *Revelat* [Al DIEC, *revelatge*]
35. *Rostit* [Al DIEC, *rostit* 1. ‘carn rostida’ / 2. ‘verdura fregida amb cansalada’; *rostida*; *rostiment* ‘acció de rostir carn’]
36. *Salat* [Al DIEC, *salat* ‘mata compacta de la família de les...’ i com a adj.; *salament*]
37. *Saltat* [Al DIEC, *saltat* adj.; *salt* ‘moviment pel qual algú, llançant-se a l’aire,...’]
38. *(As)sentada* ‘acció d’asseure’s a terra en un edifici o en un lloc públics, en senyal de protesta’ [Al DIEC, ‘deliberació entre dues o més persones’]
39. *Soldat* [Al DIEC, *soldatge*]
40. *Xifrat* [Al DIEC, *xifratge*]

En definitiva, quant a la formació de substantius postverbals en el sentit d’acció o operació derivats de participis, Badia es mostra molt més transigent que no

pas el DIEC i altres autors (hi són contraris també, entre altres, Marquet, 1977 i 1984, Ruaix, 1994, Riera, 1997, i Rull, 2004, que condemnen especialment les formes masculines per considerar-les calc del castellà).

Pel que fa a la composició, Badia (1962, II, p. 380) distingeix dos tipus bàsics de compostos: *a*) la composició per juxtaposició (*aiguardent*, *aigua de colònia*, *ull de poll*), que ara s'anomenen *sinàptics* o *de formació sintagmàtica*, i *b*) la composició pròpia (el·líptica o sintètica) (*parallamps*, *palplantat*, *alallarg*). Aquesta distinció continua sent present en treballs actuals, com s'esmenta al capítol M7 de la GCC:

GCC (2002, p. 796): «Amb el terme *composició pròpia* designem aquells compostos que no estan formats per la unió de dos elements seguint els processos sintàctics propis de la llengua [...]. Badia (1962: § 350) fa servir els termes *composició el·líptica* o *sintètica* per referir-se a aquest tipus de compostos. [...]. Badia distingeix aquests compostos dels que estan formats per *juxtaposició*, en la nostra terminologia, dels que tenen *origen sintagmàtic*».

La GIEC recull la mateixa divisió:

GIEC (2016, p. 447): «La composició és un procés de formació de paraules consistent a combinar dues o més bases lèxiques. En el cas del nom *gratacel* [...]. Al costat d'aquests compostos hi ha altres mots, com *aiguardent* o *maldecap* [...] aquests altres compostos no es formen a partir de la combinació de bases, sinó que provenen d'un sintagma [...] que s'ha lexicalitzat com un mot».

Continua havent-hi discrepàncies, això sí, en el tractament d'alguns compostos com a el·líptics o com a sintagmàtics segons els autors. Per posar un exemple ben conegut (que extrec del capítol M7 de la GCC), *filferro* [N+N] és analitzat com a composició pròpia a Badia (1962, II, p. 382) i al capítol M7 de la GCC (2016, p. 805-807); en canvi, Mascaró (1986, p. 74), més en la línia de Fabra (1956), el tracta com a compost sintagmàtic, i Ferrater (1970b, p. 60), que segueix la classificació de Benveniste, el considera «una curiosa varietat del grup I:5», el qual inclou compostos sintagmàtics com *tauleta de nit* o *mestre d'obres*. La GIEC (2016, p. 448), per la seva banda, el tracta com a cas fronterer.

A la GCC, els casos sintagmàtics (o de lexicalització) s'estudien pròpiament al capítol M8, on trobem l'única referència a la gramàtica de 1994 de Badia que apareix a la GCC, i és amb relació a les locucions prepositives:

GCC (2002, p. 845, n. 19): «La locució *no només... sinó* que i les seves variants [...] són considerades dins de la classe dels connectors que introdueixen oracions distributives (Badia, 1994, p. 342). Cal dir, però, que, a diferència d'al-

tres locucions distributives de valor copulatiu o disjuntiu, *no només... sinó que* presenta un valor clarament intensificatiu».

De fet, a Badia (1994), que, com hem dit al començament, no disposa d'un capítol sobre la formació de mots, els únics termes lèxics que apareixen a l'índex de matèries són *locució* i *habilitació*. El terme *locució* consta de dues entrades: locucions conjuntives (*així que, encara que...*) i locucions prepositives (*a causa de, en lloc de...*). El terme *habilitació* també consta de dues entrades: *habilitació* com a conjunció (*així* [de l'adv.], *tanmateix* [de l'adv.], *segons* [de la prep.]...) i *habilitació* com a preposició (*dins, damunt* [d'adv.]; *mitjançant, llevat (de)* [de verb]...).

8. L'ADAPTACIÓ DE MANLLEUS I CULTISMES

Per acabar, faré una breu referència a l'adaptació de manlleus i cultismes. Al capítol M9 de la GCC, que es dedica a altres sistemes de formació de mots, s'esmenta l'article de Badia (1973) amb relació a la tendència a pronunciar obertes les vocals *e/o* dels mots manllevats i cultes:

GCC (2002, p. 929, n. 46): «També es pot trobar a la zona de Barcelona [kóktel] i [nóβel]. Aquests exemples seguirien la tendència constatada per Badia (1973, p. 42) segons la qual “on prononce les mots étrangers avec la voyelle ouverte”».

Fabra (1906) ho esmentà tangencialment perquè veié una certa arbitrarietat en la tria de *e/o* obertes o tancades, tot i que ja va adonar-se d'una certa tendència a emprar la *e* oberta en els substantius d'origen culte.

Fabra (1906, p. 22): «Les noms empruntés possédant un *e* tonique, sont prononcés par règle générale avec un *e* ouvert».

Anys més tard, Badia explora aquest tema a bastament i veu que la preferència per les vocals obertes no es limita als cultismes sinó que va molt més enllà. De fet, en un article de l'any 1968 Badia ja constata els següents casos:

Badia (1968, p. 212-213): «En efecto, el predominio de /ε/ y /ɔ/ abiertas nos explica las siguientes realidades de la lengua:

»1) Las vocales abiertas /é/ y /ó/ han asumido el valor de representación de las vocales intermedias (las dos *ee* y las dos *oo*), y, así, si preguntamos a cualquier persona de habla catalana cuántas vocales hay en catalán, contesta siempre: “cinco”: [...] Pero si luego le pedimos que nos enuncie estas cinco vocales de la lengua, siempre nos dirá: [á], [é], [í], [ó], [ú] (nunca dice: [á], [é], [í], [ó], [ú] [...])

»2) Muy ilustrativo es, a este respecto, lo que ocurre con la pronunciación del latín por los catalanes. [...] Ejemplos como: *venit* [bénit] [...], *bonus* - *bona* - *bonum* [bónus, bóna, bónum] [...]

»3) [...] en castellanismos del catalán hablado, como *acera* [əsérə] [...]. Naturalmente, lo mismo sucede con otros extranjerismos: del francés se ha tomado *bibelot* [bibəlót], del italiano *solo* [sólu], etc.

»4) Más ejemplos lo ofrecen los nombres de ciudades y lugares: los catalanes pronuncian con [ɛ] *Toledo* y *Orense*, y con [ɔ] *Soria* y *Córdoba*. [...]

»5) Los propios nombres de lugar catalanes acusan el predominio de las vocales abiertas [...]: *Móra d'Ebre* (y *Móra la Nova*) se pronuncian con [o] cerrada [...]; pero no es raro escuchar este nombre con [ɔ] abierta a personas que no son de la localidad ni de la comarca [...].

»6) La mejor prueba de que la pronunciación espontánea de *e* y *o* es hacerlas abiertas nos la dan los nombres comerciales (ej. *Profiden* pronunciado [prufidén], *Omo* [ómu]), o los recién incorporados, como *jet* [tjét], *robot* [rubót], etc.».

Badia repetí les mateixes observacions en els articles de 1970 i 1973, i el tema ha estat objecte d'estudi posterior en treballs específics, com a la tesi doctoral de Pi-Mallarach (1997) o en els treballs sobre els manlleus de Cabré Monné (2009, 2010) i en els treballs sobre les peculiaritats del vocalisme de diferents llengües romàniques de Lloret i Jiménez (2008) i Jiménez i Lloret (2013a i 2013b). També per a altres llengües romàniques hi ha treballs clàssics en què es constata la mateixa tendència; per posar un exemple, per a l'italià, Migliorini (1945) utilitzà la fórmula «vocale incerta, vocale aperta» per a fer referència a aquest fenomen. No deixa de sorprendre, però, l'afirmació que precedia la cita de Badia (1968) a què hem alludit abans:

Badia (1968, p. 213): «Las vocales abiertas encuentran a su favor su mayor perceptibilidad. Como es sabido, las vocales relativamente abiertas tienen mayor sonidad que las relativamente cerradas, [...]».

En teoria lingüística actual, la predilecció per les vocals obertes també s'interpreta com la preferència per tenir vocals més sonants (és a dir, més obertes i per tant més prominents) en posició tònica (que és també una posició prominent). Es tracta d'una tendència universal que presenten les llengües a acumular la prominença (segmental i prosòdica) en un mateix punt. En el marc de la morfologia natural, es recull aquesta tendència amb el principi «The-rich-get-richer» ('Diner fa diner') (Donegan, 1978, p. 143). Badia (1968), sense posar etiquetes cridaneres, ja va intuir la mateixa relació, i la llista de casos que oferí (presentada més amunt) en què es pot constatar la preferència per les vocals obertes és encara avui inigualable.

9. CONCLUSIÓ

Hem començat aquest estudi presumint que el llegat de Badia en l'àmbit de la morfologia sincrònica no havia estat especialment productiu; però l'anàlisi detallada de la seva obra ha desmentit aquesta primera impressió: tant en l'àmbit de la morfologia flexiva com en el de la morfologia lèxica Badia ha fet aportacions rellevants, que van des d'aspectes més generals (com ara el lloc que ocupa la prefixació dins la formació de mots) fins a qüestions més específiques de la llengua catalana (com ara la reivindicació de la doble gradació dística que s'usa a la major part de dialectes del català). Això ens duu a concloure que de vegades el treball d'algun erudit ha quedat diluït perquè estudiosos posteriors no han sabut veure o desbrossar prou bé treballs anteriors. Esperem, però, que petites recerques com aquesta ajudin a re situar millor algunes aportacions, encara que només sigui per a valorar de manera més justa el llegat dels nostres predecessors.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1951). *Gramàtica històrica catalana*. Barcelona: Noguer. [Citem per la traducció catalana: *Gramàtica històrica catalana*. València: Tres i Quatre, 1981]
- (1952). «Los demostrativos y los verbos de movimiento en iberorrománico». A: *Estudios dedicados a Ramón Menéndez Pidal*. Vol. 3. Madrid: CSIC; Patronato Marcelino Menéndez y Pelayo, p. 1-20.
- (1962). *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos. 2 v.
- (1968). «Predominio de las vocales abiertas /ε/ y /ɔ/ en el catalán de Barcelona». *Revista de Filología Española*, 49, p. 315-320. [Citem per la versió reimpressa a: *Sons i fonemes de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1988, p. 209-214]
- (1970). «Les vocals tòniques e i o en el català de Barcelona. Assaig d'anàlisi fonològica de la situació actual». *Estudis Romànics*, 12 (1963-1968), p. 119-172. [Citem per la versió reimpressa a: *Sons i fonemes de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1988, p. 141-190]
- (1973). «Phonétique et phonologie catalanes». A: BADIA I MARGARIT, Antoni. M.; STRAKA, George (ed.). *La linguistique catalane: Colloque International organisé par le Centre de Philologie et de Littératures Romanes de l'Université de Strasbourg (23-27 avril 1968)*. Paris: Klincksieck, p. 115-179. [Citem per la versió reimpressa a: *Sons i fonemes de la llengua catalana*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1988, p. 15-66]
- (1988). «Un cas de confusió de sufixos: -ITZAR /-ITAR en català». *Annexes des Cahiers de Linguistique Hispanique Médiévale*, 7: *Hommage à Bernard Pottier*, p. 81-84.
- (1991). «Els 'nomina actionis' dins el *Diccionari general* de Pompeu Fabra. Situació i suggeriments». A: ALBRECHT, Jane White; DECESARIS, Janet Ann; LUNN, Patricia V.; SOBRER, Josep Miquel (ed.). *Homenatge a Josep Roca-Pons: Estudis de llengua i literatura*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Indiana University, p. 24-42.
- (1994). *Gramàtica de la llengua catalana: Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

- CABRÉ, M. Teresa (1994). *A l'entorn de la paraula*. València: Universitat de València. 2 v.
- CABRÉ, M. Teresa; RIGAU, Gemma (1985). *Lexicologia i semàntica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CABRÉ MONNÉ, Teresa (2009). «Vowel reduction and vowel harmony in Eastern Catalan loan-word phonology». A: VIGÁRIO, Marina; FROTA, Sónia; FREITAS, M. João (ed.). *Phonetics and phonology: Interactions and interrelations*. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamins, p. 267-285.
- (2010). «El sistema vocàlic del català central i l'adaptació dels manlleus». A: FALUBA, Kálmán; SZIJJ, Ildikó (ed.). *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006*. Vol. 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 111-120.
- DCC = *Diccionari castellà-català* (1985). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- DDLC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* [en línia]. <<http://dcc.iec.cat/ddlc/>> [Consulta: 20 octubre 2020].
- DGLC = FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma de Mallorca: Moll; València: Edicions 3 i 4. <<https://dlc.iec.cat/>> [Consulta: 20 octubre 2020].
- DLC = *Diccionari de la llengua catalana* (1982). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- DONEGAN, Patricia J. (1978). *On the natural phonology of vowels*. Tesis doctoral. Ohio State University, Columbus. [Citem per la versió reimpressa: *The Ohio state working papers in linguistics* 23. Columbus: Ohio State University, 1978]
- FABRA, Pompeu (1906). «Les E toniques du catalan». *Revue Hispanique*, 15, p. 9-23.
- (1918). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1956). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- FERRATER, Gabriel (1970a). «Les formes del verb». A: *Sobre el llenguatge*. Barcelona: Quaderns Crema, 1981, p. 35-39.
- (1970b). «La composició nominal». A: *Sobre el llenguatge*. Barcelona: Quaderns Crema, 1981, p. 55-62.
- GCC = SOLÀ, Joan; LLORET, Maria-Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel (dir.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. 3 v. [Citem per la quarta edició, definitiva, de 2008]
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- GNV = ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006). *Gramàtica normativa valenciana*. València: AVL.
- JIMÉNEZ, Jesús; LLORET, Maria-Rosa (2013a). «Efectes de prominència en canvis vocàlics obscurs». A: CASANOVA, Emili; CALVO RIGUAL, Cesáreo (ed.). *Actas del XXVI Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica (Valencia 2010)*. Vol. 1. Berlín: Mouton de Gruyter, p. 657-668.
- (2013b). «Vocalic adjustments under positional markedness in Catalan and other Romance languages». A: CAMACHO-TABOADA, María Victoria; JIMÉNEZ-FERNÁNDEZ, Ángel L.; MARTÍN-GONZÁLEZ, Javier; REYES-TEJEDOR, Mariano (ed.). *Information structure and agreement*. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamins, p. 319-335.

- LLORET, Maria-Rosa; JIMÉNEZ, Jesús (2008). «Marcatge posicional i prominència en el vocalisme àton». *Caplletra: Revista Internacional de Filologia*, 45, p. 55-91.
- MARQUET, Lluís (1977). «Els neologismes científics». A: COLÓN I DOMÈNECH, Germà (ed.). *Actes del IV Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Basilea, 22-27 de març de 1976*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 251-268.
- (1984). «La terminologia tècnica i científica». A: CABRÉ I CASTELLVÍ, M. Teresa; MARTÍ, Joan; PONS, Lúcia; SOLÀ, Joan (ed.). *Problemàtica de la normativa del català: Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 52-56.
- MARVÀ, Jeroni [MARTORELL, Artur; VALLÈS, Emili] (1932). *Curs superior de gramàtica catalana*. Barcelona: Barcino. [Citem per la tercera edició, de 1968]
- MASCARÓ, Joan (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- MIGLIORINI, Bruno (1945). *Pronunzia fiorentina o pronunzia romana?* Florència: Sansoni.
- PÉREZ SILDANYA, Manuel; SIFRE GÓMEZ, Manuel; TODOLÍ CERVERA, Júlia (2004). *Morfologia catalana*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- PI-MALLARACH, Josep (1997). *L'obertura de les vocals mitjanes en una mostra de neologismes del català*. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- RIERA, Carles (1997). «A propòsit de noms d'acció i d'operació tècnica». *Llengua Nacional*, 18, p. 9-15.
- (1998). *Curs de lèxic científic*. Barcelona: Claret.
- ROCA-PONS, Josep (1970). «Morfologia verbal catalana». *Estudis Romànics*, 12 (1963-1968), p. 227-254.
- (1976). «Les formes subjacents i la morfologia catalana». A: TATE, R. B.; YATES, A. (ed.). *Actes del Tercer Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Oxford: The Dolphin Book, Ltd., p. 173-199.
- RUAIX, Josep (1994). *Observacions crítiques i pràctiques del català d'avui*. Moià: (l'autor). 2 v.
- RULL, Xavier (2004). *La formació de mots: Qüestions de normativa*. Vic: Eumo.
- VIAPLANA, Joaquim (1984). «La flexió verbal regular del valencià». A: CASANOVA, Emili (ed.). *Estudis en memòria del professor Sanchis Guarner*. València: Universitat de València, p. 391-407. [Citem per la versió corregida dins: FERRANDO, Antoni (ed.) (1992). *Miscel·lània Sanchis Guarner, III*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 391-423]
- (1986). «Morfologia flexiva i flexió verbal catalana». *Llengua & Literatura*, 1, p. 385-403.
- (1991). «Sobre la flexió nominal en català». A: *Miscel·lània Jordi Carbonell* 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 23), p. 235-264
- (1996). «Sobre la irregularitat verbal». *Caplletra: Revista Internacional de Filologia*, 19 (tardor, 1995), p. 333-348.